

ДРАГАН ЛАКИЋЕВИЋ*
Институт за европске студије
Београд

УДК 323(4):316.334.3
Оригиналан научни рад
Примљен: 24.08.2014
Одобрен: 11.09.2014

ЕВРОПЕЈСТВО И НАЦИОНАЛИЗАМ**

Сажетак: Текст преиспитује поставку да ли је пројект европских интеграција смислен и рационално утемељен процес или је реч о утопијској конструкцији, која нема добре изгледе у будућности. Однос између европејства и национализма се осветљава кроз призму реалне могућности опстанка Европске уније као вишенационалне заједнице. С обзиром да ЕУ чине државе различите економске и политичке моћи, разних културних образаца, и с обзиром да се разлике неће битно смањивати, тешко је говорити о некој хармонији у будућности. Тензије ће се све више испољавати као национализми, што европску творевину чини изузетно фрагилном.

Кључне речи: европејство, национализам, вишенационална држава, економија, политика

На први поглед термин европејство говори о једном космополитском погледу на свет, који надилази уско националне скучености и ксенофобије, неутралише предрасуде прошлости и нуди културне, политичке и економске вредности које је Европа обликовала у својој историји. На њега се позивају заговорници Европске уније, која кроз разне облике институционалних интеграција настоји да створи такве аранжмане који ће грађанима уједињене Европе пружити трајан мир, сигуран економски просперитет и уживање свих оних предности које овај континент чине толико особеним.

* lakicevicdragan3@gmail.com

** Чланак је део пројекта 179014 које финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја републике Србије.

Но, ако ове емфатичне појмове покушамо да доведемо у неку кореспонденцију са емпиријском стварношћу, уочићемо драстична неслагања. Не ради се при томе о добро познатом феномену несклада идеала и стварности, о нужној корозији идеја током њихове практичне реализације, већ о нечему другом. Прича о Европејству као хармоничној заједници у коме сви субјекти проналазе тачку испуњења својих аутентичних потреба и интереса представља подсећа на заводљиви мит, сличан комунистичкој утопији. Као што ке познато невоља са социјалним утопијама почива на томе што оне углавном стоје на погрешним или неостваривим претпоставкама. Основна противречност лежи у томе што је поменута нормативна димензија - шта Европа треба да буде - у несагласности са прагматичном структуром економског пословања, који чини фундамент социјалних односа. Наиме, тешко је отргнути се утиску да пројект европских интеграција не почива толико на идеју трајног мира међу водећим европским државама, колико на интересима пре свега Немачке и Француске да задовоље своје потиснуте империјалне амбиције. Тако се, под плаштом уговорног партнерства равноправних политичких субјеката, све више срећемо са фрустрацијама мање развијених држава, које указују на велик степен неједнакости, међу чланицама, софистицирану економску експлоатацију и политику угрожавања националних вредности.

Намера текста је ипак само да покуша да преиспита тврђење европских оптимиста да ће са европским интеграцијама заувек бити потиснуте раније националне суревњивости и да ће „Европа без граница“ обликовати нови, европски идентитет грађана. Другим речима, заговорници Европе као супер-државе (по угледу на Сједињене америчке државе) сматрају да је мрежом повезивања на свим нивоима могуће постићи такав степен унутрашње хомогенизације (политичке, финансијске, правне, идејне, културне, војне), којом се некадашња национална трвења претварају у реликте, који ће заувек изгубити некадашњу снагу и привлачност. Европа као недељива целина има своје уникатне интересе и мисију и што је повезивање унутар ње интезивније, то је и њена будућност извеснија: зато је Европејство природан резултат замашног процеса успостављања осећања припадности једном новом над-националном колективитету, који је тек у настајању и који ће унети у своје ткиво све позитивно космополитско наслеђе европског континента.

Ако бисмо покушали да идентификујемо разлоге на којима лежи заједништво Западне Европе, онда би пре свега требало поменути вишедеценијску хладноратовску климу. Заједнички непријатељ – СССР са својим државним сателитима – представљао је реалну војну опасност и

непосредно утицао на различите степене њене интеграције; најпре војну, затим технолошку, информативну, повезивања у областима саобраћаја, образовања, разних облика научних истраживања, итд. Као нус-продукт овог процеса нарасле су и амбиције све већег уједињења. Познато је да се, док имате заједничког непријатеља, многа национална трвења остављају по страни.

Након распада Варшавског пакта на агенди Западноевропских земаља се наша инкорпорација земаља источне и југоисточне Европе. Мотиви су били подједнако војно-стратешке, колико и пословне природе. Тај замашан посао интеграције траје више од две деценије и могао би се описати као тотално прекомпоновање свих ранијих облика општења у овим друштвима према моделу развијених капиталистичких земаља.

Истовремено, читав низ великих структурних промена одвијале су се у самој Унији: усклађивање управљачких структура, увођење заједничке валуте, покушаји фискалне контроле чланица, доношења основних правних аката, итд.

Све нам то говори да су интензивна дешавања и промене унутар европског континента, а поготово у оквиру ЕУ, били такве природе да су одвлачили пажњу са чисто националних спорења и трвења. Зато Јири Вајгл (Jiri Weigl) каже да су ови различити ангажмани и аражмани унутар ЕУ били главни разлог за потискивање традиционалних националних антипатија међу чланицама Европске уније (Weigl: 2006) и стварање једне оптимистичке слике заједничке будућности. Или, другим речима исказано, све док су процеси великих интеграција у току, не постоји велика реална опасност да национални антагонизми васкрсну у ранијем интензитету.

У том смислу за сада западне европске државе носе у свести својих грађана атрибут суверености, а институције Европске уније још не представљају велику претњу њиховом осећају идентитета. За новопримљене чланице, а поготово бивше социјалистичке државе, то већ није случај. Њихово маргинално учешће у пословима уније, наметање другачијих образаца општења, инфериоран политички и економски положај, механизми умањивања индустријске и пољопривредне производње од стране развијених и финансијски јаким чланица, разни облици притисака и контроле – све то у великој мери ствара осећања фрустрације и незадовољства. Та осећања више погодују развоју национализма, него пројектованом европејству. Будући да се ове државе мало шта питају, да у њима господари страни капитал, да су велики делови ранијих привредних ресурса у рукама страних компанија, а многи делови привреде

уништени, њихово разочарање је све веће. Оно што су они добили уласком у ЕУ свакако не одговара ранијим очекивањима.

Познато је да се национална припадност обликује кроз конфронтацију са другим колективитетом, који се доживљава као интензивно другачији или као претња. Да ли ће се Европејство моделирати тако што ће се тај непријатељ препознавати у Русији (како то Сједињене америчке државе прижељкују, будући да им Европска унија служи као главни савезник у стратешким плановима смањења улоге Русије као велике силе). Међутим, како сама Русија нема никакве амбиције ван своје сфере утицаја, и како представља природног снабдевача ЕУ свим виталним природним ресурсима, тешко је очекивати да у будућности непријатељство спрема ње буде чинилац европске кохезије. То, разумљиво не значи да јавним медијима ЕУ не доминирају антируски ставови, али то су по правилу ипак само рефлексне реакције засноване на жељама Вашингтона и НАТО пакта; у сваком случају - сентимент недовољан за обликовање нове, европске нације.

Ако пратимо оркестриране рекламне поруке које стижу и Брисела приметимо оптимизам и самоувереност: говори се о ЕУ као супердржави, о новој многонационалној глобалној моћи, о брзом економском опоравку и конкурентности на светском нивоу, о заједничкој европској политици, итд. Међутим, увид заснован на чињеницама даје нешто другачију слику.

Прво, ЕУ није у правом смислу држава, јер нема властите оружане снаге. Самим тим она не може водити властиту спољну политику, па самим тим губи атрибут праве државе, а поготово супер-силе (Турен: 2011). Ограничени политички суверенитет је, с обзиром на војно-технолошку превођ Америке и организациони приступ НАТО алијансе, нешто са чим се ЕУ већ помирила, при чему су одређене државе добиле подручја деловања у којима могу да спроводе своју војну моћ (рецимо Француска у Либији).

Друго, Европска унија, својом компликованом и често гротескном бирократском апаратуром, не представља никаквог посебног такмаца динамичним и флексибилнијим привредним системима као што су Сједињене америчке државе, Јапан, Ј. Кореја, Кина, итд. (Клаус: 2010). на им једноставно није више конкурентна: Европа је комотна у својој малој покретности тржишта рада, спутана социјал-демократским синдикалним наслеђем и, изнад свега, сапета деловањем огромне бриселске бирократије, која је неспојива са потребама једног динамичног тржишта. Упоредне статистике стопе привредног раста поменутих тржишта то најбоље показују.

Оно што заговорници што чвршћих интеграција не умеју да виде и препознају је следеће: избијање националистичких тензија и анимозитета је нешто што се не може унапред ни предвидети, нити касније лако утишати. Национализам није последица још неживљених страсти у трагању за властитим идентитетом, социјални атавизам заједнице која се не успева прилагодити захтевима савремених процеса. Његова снага, могло би се рећи, лежи у томе што снажно мобилише масе, будући да национално осећање погађа регије и ирационалног – осећање дубље припадности колективитету са којим је повезан крвљу, историјом, језиком, предањима, вредностима, културом, религијом, итд. Како су процеси у савременом друштву изузетно сложени и будући да не можемо унапред знати како ће се одразити на поједине колективитете, не може се искључити могућност избијања националистичких страсти. Питање њиховог интензитета измичу потенцијално контроли, као и утицају на исход.

Навешћемо један скорашњи пример. Како је приметио Вацлав Клаус (Vaclav Klaus), увођење евра као заједничке монете у ЕУ била је пре свега политичка, а затим економска мера уједињења и интегрисања заједничког европског простора. Између осталог, треба се сетити да свака национална држава почива на два кључна фактора: војсци и националној валути. Први фактор је ишчезао, будући да су националне војске земаља чланица уније подређене НАТО пакту. Теоријски, увођењем заједничке валуте, ишчезава и друга претпоставка за вођење самосталне националне политике (Klaus; 2010), па самим тим ЕУ постаје још интегрисанија. На први поглед учињен је потез којим се растварају претпоставке националне самодовољности и релативне самосталности, па самим тим и засебних националних сентимената. Са економске тачке гледишта заговорници евра су рачунали се да ће заједничка монета убрзати пословне везе, олакшати привредне калкулације, смањити трошкове трансакција и оснажити целокупну европску привреду. Јак евро ће, мислило се, убрзати привредни раст и увећати стабилност, створити подстицај привредним активностима и потпуно либерализовати привредни простор. Самим тим створиће се јаке претпоставке за јединствену Европу.

Док је трајала експанзија светске привреде сви економски и логички приговори увођењу јединствене валуте су од стране европских институција одбацивани као злонамерни. Међутим, са светском економском кризом 2008. године и последицама које су следиле, показало се да увођење евра није била добра економска мера за све чланице еврозоне; на дужи временски рок евро је погодовао само развијеним чланицама

уније, док су мање развијене привреде дошле у стање презадужености (Грчка, Португалија, Ирска, Шпанија, Италија). На крају се јасно показало да је инсистирање на заједничкој валути почивало на чисто политичкој амбицији Немачке и Француске за што чвршћим уједињењем Европе – оне су се упустиле у ризик, чије последице ће сносити други.

Наиме, слабије привреде, оне које су биле упућене на стране кредитне, морале су због заједничке валуте да плате драстичне казне. Казна се манифестовала кроз пад производње, незапосленост, смањење животног стандарда, мању социјалну помоћ угроженима, итд. Еклатантан је случај Грчке чија је задуженост према иностраним банкама од 2001. из године у годину непрестано расла. Држава се нашла пред банкротом, док под притиском Брисела и Берлина није пристала на реструктурирање дугова, што је подразумевало ново задуживање, даљи пад плата и пензија, смањење производње и даље опште сиромашење нације. (Manolopoulos; 2011)

Не улазећи подробније у разлоге који су довели Грчку у овај тежак положај – лака доступност кредита у еврозони, велика задуживања државе ради куповине подморница, војних авиона и друге војне опреме из Немачке, Француске и Сједињених америчких држава (што је својеврстан апсурд за државу заштићену НАТО савезом, која нема спољашњих непријатеља; но, са становишта профитабилности војних индустрија поменутих сила, та задужења су сврсисходна) - резултат је био оштар сукоб између поверилаца и дужника. Кредитори су листом биле немачке банке; сада је морала да интервенише цела силесија међународних институција (Европски савет, ММФ немачка канцеларка, Светска банка) не би ли се направио аранжман отплате дугова. А он се показао као крајње неповољан за дужника; још веће мере штедње, масовна отпуштања са посла, смањење пензија, раст социјалних давања, итд. Тек, револт осиромашеног становништва се окренуо против поменутих установа и владе која на све то пристаје.

Месецима смо преко средстава информисања могли да пратимо дешавања у Атини: жучне демонстранте како пред парламентом спаљују симболе ЕУ, немачке и америчке заставе, каменују представништва страних банака, државна надлештва. Био је то револт из очаја против свих – властитих политичара, институција ЕУ, америчке финансијске олигархије. Но у исто време манифестације би се могле интерпретирати и као национално обојени бунт, као отворена жеља да се оптуже они, који се сматрају виновницима несреће већине становништва. Са разних адреса јавног мњења у Грчкој појавили су се захтеви да се земља врати некадашњој националној валути и колико-толико спаси даљег задужи-

вања. Но, да ли се држава као што је Грчка уопште може исплести из мрежа евроинтеграција у које је толико дубоко загазила? Није ли она одавно пристала на над-суверенитет, па и на то да јој други формирају подобну владу, вољну на кооперацију са моћним институцијама уније и њиховим савезницима у глобалној економији?

Покушај да се детектују сви кривци излази из домена рационалне расправе. Неки грчки економисти сада тврде да Мастритском уговору постоји замка финансијске природе, чије су они непосредне жртве. Наиме, земља дужник је овим уговором онемогућена да позајмљује из централне банке новац без камате или са малом каматом и упућена је на финансијско светско тржиште, где су зајмови изузетно неповољни. У исто време, немачке банке, као зајмодавци узимају из Централне европске банке кредите по стопи од 1% и позајмљују Грчкој по каматној стопи од 7%. Само на тој разлици, тврди се, оне су током репрограмирања грчких дугова зарадиле 55 милијарди евра.¹

Немачки политичари и штампа су испољили велики гнев као реакцију на ове оптужбе. Грци, некадашњи уважени партнери европске породице проглашени су за „лењивце“ (у немачком жаргону то је највећа увреда), „преваранте“ (Грци су приказивали лажне податке ЕУ у вези властите финансијске политике), „покварењаке“ (зар пословично вредни и штедљиви Немци треба да издржавају такве „неспособњаковиће“?). Како год било, све су то ипак шовинистички испади, за које су европтимисти тврдили да су заувек превазиђени. Тако су и Грци и Немци преко ноћи запали у старе националистичке стереотипе, проговорили су нагоњи и страсти. Мало шта вреди што се на нивоу званичних разговора у Бриселу користи обешчашћени чиновнички говор; у позадини бруји оштар језик повређених осећања и гнева.

Нећемо даље пратити међусобне оптужбе и противоптужбе: уверавања Грка да су европски политичари у директном дослуху са светском финансијском олигархијом која смислено експлоатише југ Европе, концентришући своје богатство на северу; односно, предлог Немачке да Грчка прода своја острва да би тим вратила начињене дугове. Занимљивије је питање да ли предлог да се постави немачки супервизор који би контролисао грчку фискалну политику, представља изнудицу финансијске дисциплине или удар на нечији суверенитет? Да ли ово питање треба тумачити као покушај спасавања европских интеграција: претња Грчке на повратак Грчке домицилне валуте могао би се тумачити и као

¹ Погледати интернет страну:

http://www.frbatlanta.org/documents/events/scf/greek_debt_crisis/couertas

крај еврозоне. А самим тим у очима Француске и немачке и као крај пројекта чврсте евроинтеграције.

Несумњиво је да би примером Грчке кренуле и остале задужене чланице, погођене рецесијом – Португалија, Италија, Шпанија, Ирска, Словенија. Све оне су оне претрпеле велику штету од увођења евра и не крију да би се радије вратиле властитој националној валути, јер им једино она омогућава самосталну економску политику и заштиту од претераног спољашњег задуживања.

Да резимирамо: шавови између европских држава су прилично распарани и питање је да ли могу на дуже стазе да издрже притисак, које намеће ова, видимо, све више принудна заједница.

Једна историјска аналогија

Премда аналогија није претерано поуздан метод у наукама, она понекад може доста тога да нас научи. Поготово може бити од користи ако говори о понашању колективних ентитета, који у одређеним условима по правилу показују сличне или исте шаблоне реаговања.

У том смислу Јири Вајгл прави занимљиво поређење између некадашње Аустро-угарске и садашње Европске Уније. Шта их чини толико сличним? Аустро-угарска је, каже аутор, „такође била многонационална сила, која је својим становницима обезбеђивала релативан просперитет и сигурност, велико тржиште унутрашњих граница, слободан проток добара, капитала и људи, да се не помиње заједничка валута. Из данашње перспективе посматрано... била је то култивисана и цивилизована држава, са релативно високим нивоом демократије, који ће за већину држава у каснијим временима постати нешто готово недостижно“ (Waigl, 2006:43).

Не може се спорити да је Аустро-угарска нудила многе очигледне предности својим становницима; па ипак, та иста, космополитска, добро уређена држава, у којој су се поштовали закони, где је економија преко стабилне валуте нудила релативно висок стандард, а бирократија била добро обучена и ефикасна -није могла да опстане. Зашто?

Разлога има на претек, међутим суштинско је то да је Аустро-Угарска била вишенационална држава и да као политичка заједница није могла да понуди вредности и циљеве око којих би постојао концензус. Њено бирократско устројство, са центром одлучивања у Бечу, повећивало је оно што је најосетљивије у људима, а то је осећање националне припадности. Различити језици, национална предања, обичаји,

национални митови, стереотипи понашања, обликовали су непрестане тензије међу њеним житељима. Жеља за развитком аутентичне националне културе њених народа нису могли тек тако да ишчезну пред апстрактним законодавством и да се утопе се у неку универзалну шему општења. Чисто прагматичним и рационални разлози нису били довољни за опстанак. Односно, све оно што се могло назвати предношћу ове велике заједнице - велики географски простор, валута која омогућује предвидиво пословање, поштовање закона и ефикасне санкције за прекршаје, добро обучено вишенационално чиновништво, солидан школски систем, просперитетна привреда, демократска форма владања – очигледно није било довољно да би ова држава, састављена од толиких нација, могла да опстане. Готово свака нација била је вољна да напусти ову добро уређену државу зарад остварења властите државе, па ма како она изгледала.

Национално опредељена интелигенција је одиграла свакако кључну улогу у дискурзивном обликовању растућег незадовољства. Без обзира да ли је реч о Мађарима, Чесима, Словенцима, Словацима, Хрватима, Румунима, Србима, Италијанима ... – увек се понављало исти захтев за политичким суверенитетом. Свакој нацији се чинило да се запоставља њен економски и културни развој, да се угрожавају њени интереси, да је подређена једном неправедном устројству у коме доминира страна моћ.

То незадовољство, подсећа Вајгл, најексплицитније се манифестовало у начину функционисања парламента. „Вишејезички Аустријски парламент био је безнадежно паралисан националним сукобима између демократски изабраних представника појединих нација“ (Weigl 2006:43). Ова парализа постаје разумљива ако се подсетимо каква опасност лежи у политичким дебатама у вишенационалној држави. Наиме, ту постоји хронична опасност да сваки могући спор добије националну димензију. То значи, без обзира о ком питању је реч – законима који регулишу финансијско пословање, школству, ценама неких производа, пореском систему, праву наследства, појединости у вези административним прописима и слично – свака незадовољна страна увек може да се позове на то да је донешена одлука усмерена против њене нације. На тај начин се сва могућа неслагања претварају у међунационални сукоб, а то значи да сваки спор може да се предимензионира и стави у питање функционисање целокупне државе. Потенцијал за ово разорно дејство лежи у једноставној чињеници да се изабрани национални представник увек може позвати на угроженост виталних националних интереса и мобилисати масе против заједничке државе, која се више не препознаје као

смислена целина. На тај начин се релативно лако ставља у питање опстанак целе политичке заједнице као такве, доводи у питање њена опстанак и будућност. Тако нешто једва да је могуће у националним државама, зато што тамо по правилу политичке партије изражавају ставове и интересе одређених социјалних слојева и група. Оне не морају бити задовољне тренутним одлукама већине, али тиме опстанак политичке заједнице није стављен у питање. Таквој заједници не прети распад, зато што незадовољне стране по правилу не могу да мобилишу толику енергију да би ставили у питање функционисање државе као такве.

Како каже Вајгл, Аустро-угарска је дуго времена успевала да компензује блокаду у парламенту захваљујући раду кабинета и добро устројеној бирократији. На другој страни, проблеми за које није постојало решење којим би сви били задовољни су расли, незадовољство њених житеља све веће, тако да је држава тражила излаз кроз рат. Чинило се да ће један кратак, мали рат са слабијим противником потиснути размимоилажења, увећати осећање хомогености и створити потребно осећање јединства. Када је Хабсбуршка монархија била поражена, њени народи су се разишли, сваки од њих је покушао да створи властиту државу, у мери у којој је било изводљиво.

Поставља се питање у којој мери је данашња Европа (мисли се на ЕУ) и њени становници различити од историјских претеча и да ли ова савремена вишенационална творевина располаже таквим особеним механизмима који би били гаранција да се сличан распад не понови?

Ако погледамо Европску унију и основне економске показатеље видећемо да су диспропорције у животном стандарду развијеног и неразвијеног дела такве да не постоје никакви изгледи да се оне у скорој перспективи битније измене. Када се томе дода чињеница да је Брисел и њему блиске институције (ММФ, Светска банка) тај који одлучује о суштинским економским питањима (квотама, енергији, домаћој валути), онда је осећај немоћи неразвијених још већи, јер оне у овој супразаједници, с обзиром на задуженост и потписане уговоре не могу да се иоле изједначе са богатим нацијама. На крају, пре или касније, њихове политичке елите се стављају пред две подједнако непријатне алтернативе: да послушно следе политику Брисела, страних банака и интернационалних компанија или да покушају да се ослободе предаторских услуга ММФ-а, Светске банке и других сличних институција и обликују самосталну стратегију развоја, без које је очито немогуће постићи економско благостање.

На крају, да ли је случајно што мађарски премијер Виктор Орбан (Viktor Orbán), да би спасао економију даљег пропадања прекида угово-

ре са ММФ-ом, одбацује низ уредби и диктата из Брисела, тако он од једног европејца са почетка политичке каријере, прелази у проказаног националисту (Feffer; 2013). Не постоји метода којом би се јасно и недвосмислено утврдила граница где престаје преданост националним циљевима, а где почиње национализам са злослутним шовинистичким обележјима. Било како оцењивали Орбаново инсистирање на мађарским националним интересима, није ли оно између осталог, управо резултат самог функционисања Европске уније? Јер, ако се економски слабије чланице систематски доводе у подређен положај, у потпуну економску завист и немогућност да се прикључе развијенима, није ли Орбанов потез изнуђен? Исто тако, Орбан се против воље ЕУ окренуо инвестицијама из Русије, које су неупоредиво повољније од оних које му нуди Брисел. Да ли је он тиме издајник Европске уније? Наиме, релативно је лако проповедати интернационализам у богатом Бриселу у који се сливају огромна финансијска средства намењена европској бирократији. Можда је тражење националног концензуса у Орбановом случају био једини пут да се држава спасе од даљег пропадања и економског хаоса.

Да ли се илустровани примери Грчке и Мађарске могу узети као преседани у узорној европској породици или као синдроми који ће постати трајно обележје? Наиме, ако се показало, ни старе земље уније ни су имуне на националистичке страсти. Доовољно је поменути односе Фламанаца и Валонаца у Белгији, Каталонаца и Кастиљанаца у Шпанији, као и претњу Британаца да ће расписати референдум са питањем о њиховом даљем чланству. Логично је претпоставити да ће проблеми заједништва све више расти и да ће бити све теже постизати заједнички концензус о битним стварима за њено функционисање.

Сведоци смо да су три некадашња велика заговорника евроинтеграција – Папандреу, Клаус и Орбан – постали њихови највећи критичари. Одговор за овакве испаде можда лежи у томе што је привлачност учлањења у Европску унију лежала у наивном уверењу да су богате високоразвијене државе запада заиста вољне да помогну осталим европским земљама да се брже развију и да смање јаз који постоји међу њима. Међутим, они су се убрзо осведочили да је хиперорганизовани конгломерат финансијских и политичких интереса има другачије интересе: овладавање њиховим тржиштима, коришћење јефтине радне снаге и одржавање ових друштава у положају средње развијености. На крају су схватили да су могли бити хваљени и величани унутар ЕУ само дотле док су испуњавали жеље и планове доминирајуће политичко - финансијске олигархије, устројене да обезбеде трајно преливање дохотка из неразвијеног у развијени део заједнице.

Позивати се на европејство, а истовремено спроводити егоистичку политику без икаквог саосећања са угроженима делује гротесно. И нефункционално: ако ишта рађа трајну нестабилност то су велике разлике у развијености и стандарду. А управо је срж постојања економске олигархије да се ове разлике све више увећавају, што је апсурд са становишта смисла политичке заједнице, која остаје заправо само химерична конструкција, која треба да прикрије експлоатацију.

Начелна скепса говори да је илузија да ће се постојећи различити национални идентитети у будућности заменити неким јединственим европејством, довољно садржајним и присним да се становници Европске уније осећају као једнородни држављани. Колико нам је познато „ниједно службено промовисање интернационалне идеологије никада није било у стању да се ослободи опасног феномена национализма у вишенационалној држави“ (Weigl:44). Седам деценија се Совјетска држава упињала, не само кроз пропаганду, већ и кроз економију, образовање, културу и мешањем становништва, да створи јединствени совјетски народ. Падом комунистичке идеологије моментално су на површину избили наталожена национална и националистичка осећања, која су до тада живела подземним животом у менталитетима њених становника. Идеја о чехословачкој нацији дуго је иритирала словачки национални сентимент; искоришћена је прва прилика да се сазове референдум и да се ова, за странце истоветна народа, разиђу. Шта тек рећи о илузији стварања југословенске нације?

Завршимо са Вајглом, који је био полазна инспирација за писање овог чланка. Он се пита како то да један овако огroman политички експеримент, као што је европско уједињење, никада није био предмет провера? Наиме, речено је да не постоји ризик и да нема потребе за претходним анализама и тестирањима; тако да је овај замашан пројект пуштен у погон. Његовим учесницима је препоручено да верују у успех. Проблеми који су се до сада дешавали, тумачени су као тренутне аберације; сама идеја по себи је у тој мери нешто велико и обећавајуће, да свака сумња шкоди и успорава оно што је очито по себи неминовно. Слушамо ту стару мелодију о нужном ходу историје по ко зна који пут; они који нам је саопштавају уверени су у свежину и иновативност новог аражмана.

Међутим, како су друштва у савременом свету многоструко динамички повезана, ризици оваквих замашних пројеката су можда још много већи него раније. Избегавање дискусије о њиховој сврсисходности и последицама које могу да следе је лош манир. Сада у Европи примећујемо велики степен анестезије када је реч о средствима информисања:

она у једном корпоративистичком маниру подржавају лажну слику коју нуде европски политичари. У најмању руку свест о ономе шта се дешава, или бар мислимо шта се дешава, представља потребу интелекта. Ако ништа друго барем нас подсећа на неуништиву потребу скептичког ума на подозривост према модерним визионарима, који нас тако неодољиво подсећају на обичне шарлатане.

Литература:

1. Feffer, John, "Hungary: A Cancer in the Middle Of Europe", *Foreign Policy in Focus*, 6/6/2013.
2. Lynn, Matthew (2010): *Bast: Greece, the Euroand Sovereign Debt Crisis*, Bloomberg Press, Bloomberg, N.Y.
3. Manolopoulos, Jason (2011): *Greeks „Odious“ Debt: the looting of Hellenic Public by the Euro, the Political Elite and Invested Community*, Authem Press, London
4. Turen, Alan (2011): *Nova paradigma*, Službeni glasnik, Beograd
5. Weigl, Jiri (2006); „The Concealed Risks of European Integration“, (Edt. Klaus, Weigl, Mach, Loužek, Brodski) *What is Europeism*, Prague.

EUROPEISM AND NATIONALISM

Summary: The text questions one argument of Eurosceptics: could we conceive the project of European integrations as a comprehensive and rationally grounded process or it is a utopian construction that has no good perspective in the future. The dispute between Europeism and Nationalism is enlightened through an analysis of what are real possibilities of existence of European Union as a multinational community. The past historical experience tells us that multinational societies are not sustainable. Taking in account that the EU is composed of the states of different economic and political power, the states in the centre and the states of the periphery, and that this difference will not be tightened in the future, it is hard to believe that hard tensions will not emerge. These types of tensions often escalate as national frustrations, what makes the Union extremely fragile.

Key words: Europeism, nationalism, multinational state, economy, European Union